

uważane za krzywdę. Jak się bowiem wydaje, **krzywda, o której mowa w art. 446² KC**, wyraża się przede wszystkim w stresie, lęku i dyskomforcie spowodowanym diametralną zmianą dotychczasowego sposobu życia (np. z uwagi na potrzebę porzucenia dotychczasowej aktywności i zajęcia opieką nad obłożnie chorym członkiem rodziny), a także negatywnych odczuciach towarzyszących całkowitemu przewartościowaniu własnej roli jako rodzica czy małżonka osoby bezpośrednio poszkodowanej z uwagi na przedefiniowanie determinującej tę rolę więzi łączącej dochodzącego zadośćuczynienia z osobą bliską⁹. Takie odczucia nie pojawiają się w przypadku krótkotrwałych stanów chorobowych rokujących powrotem do normalnego funkcjonowania bezpośrednio poszkodowanego i perspektywą kontynuowania więzi z nim w dotychczasowym kształcie.

Jako ciężkie i trwale uszkodzenie ciała czy rozstrój zdrowia powodujący niemożność nawiązywania lub kontynuowania więzi rodzinnej należy postrzegać przede wszystkim przypadki śpiączki pourazowej bezpośrednio poszkodowanego czy wystąpienia u niego stanu wegetatywnego lub stanu będącego wynikiem uszkodzenia mózgu. W dotychczasowej praktyce orzeczniczej to właśnie w tego rodzaju stanach faktycznych zadośćuczynienie przyznawane było na podstawie art. 448 KC.

Brzmienie art. 446² KC pozwala jednak sądzić, że potencjalnie może on stanowić podstawę żądania zadośćuczynienia za krzywdę spowodowaną naruszeniem więzi wynikającym nie tylko z uszczerbków natury fizycznej, ale i psychicznej. Na tle art. 444 § 1 i art. 446 § 1 KC zauważa się, że rozstrój zdrowia może dotyczyć dwóch sfer: zdrowia fizycznego oraz psychicznego, np. przyjmując postać nerwic, chorób psychicznych, depresji¹⁰. Nie można zatem z góry wykluczyć możliwości dochodzenia na podstawie art. 446² KC zadośćuczynienia za krzywdę spowodowaną niemożnością nawiązania lub kontynuowania więzi rodzinnej, którego powodem jest np. choroba psychiczna czy ciężka depresja. Choć omawiany przepis projektowany był z myślą o poszkodowanych w wypadkach komunikacyjnych i krzywdzie ich bliskich wynikającej z zupełnego braku możliwości utrzymania więzi z bezpośrednio poszkodowanymi, może się okazać, że stanie się on podstawą zasądzenia zadośćuczynienia dla bliskich ofiar doznających ciężkiej traumy, a w efekcie – ciężkiego i trwałego rozstroju zdrowia powodującego poważną degradację więzi z najbliższymi.

Zgodnie z pierwotnym brzmieniem art. 2 ZmKCU¹¹, nowy art. 446² KC miał znajdować zastosowanie także do nieprzedawnionych roszczeń powstałych przed dniem

wejścia w życie tej ustawy. Przepisowi nadano zatem moc retrospektywną. Wydaje się, że intencją ustawodawcy było wyrażenie w art. 2 ZmKCU reguły, zgodnie z którą nowy art. 446² KC obejmie zakresem swojego zastosowania także te stany faktyczne, w których zarówno zdarzenie szkodzące (np. wypadek drogowy) będące źródłem krzywdy, jak i będące następstwem tego zdarzenia uszkodzenie ciała czy rozstrój zdrowia powodujący naruszenie więzi i skutkujący krzywdą miały miejsce przed jego wejściem w życie. Taka wykładnia odpowiadała intencji ustawodawcy. Samo brzmienie przepisu nie odzwierciedlało jednak takiej intencji w pełni. Do powstania roszczenia najbliższych członków rodziny poszkodowanego o naprawienie krzywdy dochodzi po spełnieniu wszystkich jego przesłanek. Jeśli przyjąć, że ustawodawca zakłada, że art. 446² KC jest źródłem roszczenia o zadośćuczynienie, które nie mogło być dochodzone wcześniej na podstawie art. 448 KC, to samo wystąpienie zdarzenia szkodzącego (np. wypadku komunikacyjnego) technicznie rzecz biorąc nie prowadziłyby do powstania roszczenia, jeśli zdarzenie to miało miejsce przed dniem wejścia w życie ZmKCU. Stąd bierze się wspomniana wyżej rozbieżność między intencjami ustawodawcy a brzmieniem przepisu. W ostatecznym brzmieniu ustawy wyeliminowano ją, nadając art. 2 brzmienie, zgodnie z którym art. 446² KC stosuje się do mających miejsce przed dniem wejścia w życie ustawy zdarzeń, których skutkiem jest niemożność nawiązania lub kontynuowania więzi rodzinnej, wynika z ciężkiego i trwałego uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia.

Przepis art. 446² KC a dobro osobiste w postaci więzi rodzinnej

Do wejścia w życie art. 446² KC utrwalona w orzecznictwie praktyka przyznawania zadośćuczynienia za krzywdę dotykającą najbliższych osoby, która na skutek czynu niedozwolonego nie zmarła, lecz doznała ciężkiego i nieodwracalnego uszczerbku na zdrowiu, była konsekwencją dominującego w judykaturze poglądu, zgodnie z którym tego rodzaju krzywda stanowi skutek naruszenia dobra osobistego bliskich osoby bezpośrednio dotkniętej deliktem. Za podstawę zasądzenia zadośćuczynienia uważano więc art. 448 KC, a naruszone dobro osobiste określano zwykle mianem więzi rodzinnej. W tej spójnej do niedawna linii orzeczniczej pojawił się jednak jakiś czas temu istotny wyłom. Wspomniana już wyżej uchwała z 22.10.2019 r.¹², w której całkowicie zakwestionowano nie tylko możliwość wyróżnienia dobra osobistego w postaci więzi rodzinnej, ale i dopuszczalność zasądzenia zadośćuczynienia na rzecz bliskich osoby doznającej ciężkiego trwałego uszczerbku na zdrowiu czy rozstroju zdrowia, nie jest jedynym orzeczeniem podającym w wątpliwość dotychczasową praktykę¹³. Jej wydanie poprze-

⁹ Zob. R. Strugała [w:] Kodeks cywilny. Komentarz, pod red. E. Gniewka, P. Machnikowskiego, Warszawa 2019, kom. do art. 446, s. 1001; por. np. wyrok SN z 9.8.2016 r., II CSK 719/15, zob. przyp. 4, gdzie krzywdę tę (doznaną przez matkę bezpośrednio poszkodowanego syna) ujęto jako „współuczestniczenie w cierpieniu syna, stałą obawę o jego zdrowie, utratę możliwości pełnego realizowania się w roli matki i nawiązania prawidłowych relacji ze swoim jedynym dzieckiem”.

¹⁰ Por. M. Dreła, *op. cit.*, s. 26 i n.; M. Saffan [w:] Kodeks... T. I, pod red. K. Pietrzykowskiego, *op. cit.*, s. 1285; wyrok SN z 12.3.1975 r., II CR 18/75, zob. przyp. 8.

¹¹ Druk nr 1125 Sejmu IX kadencji, dostępny na: www.sejm.gov.pl.

¹² I NSNZP 2/19, Legalis.

¹³ Zob. też wyrok Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych SN z 17.12.2019 r., I NSNc 5/19, zob. przyp. 4, gdzie wyraźnie podkreślono, że: „[n]ie istnieje dobro osobiste w postaci więzi rodzinnych, z czego wynika brak podstaw do żądania zadośćuczynienia w przypadku naruszenia tychże więzi na podstawie art. 448 KC przez osoby najbliższe bezpośrednio poszkodowanego”.